

*Пилипчук Мар'яна Ігорівна,
Національний університет “Острозька академія”*

ПСИХОЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СПРИЙМАННЯ ТЕКСТУ В ПРОЦЕСІ МІЖМОВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

У цій статті йдеться про виявлення особливостей сприйняття інформації в процесі міжмовної комунікації.

Ключові слова: комунікація, міжкультурний, текст, комунікант.

This article deals with the definition of peculiarities of information perception in the process of cross-lingual communication.

Keywords: communication, intercultural, text, communicants.

“Нашемовлення саме по собі, – писав Л. В. Щерба, – здається нам настільки природним явищем, настільки воно зрослося з речами, до яких має відношення, що ми просто не помічаємо, що ми не можемо його відірвати, відволікти від речей”. **Актуальність теми** зумовлена тим, що у сучасному світі, де все більш поширеними стають ідеї космополітизму і бар'єрів між спілкуванням націй майже не залишилося, одну з найважливіших ролей відіграє міжмовна комунікація, яка може стати однією з причин міжкультурних та міжнаціональних конфліктів. **Мета дослідження** – виявлення особливостей сприйняття інформації в процесі міжмовної комунікації. Завданнями статті є проаналізувати процес міжмовної комунікації та виявити відмінності у сприйнятті на основі мовної картини світу.

Сучасні психолінгвістичні дослідження текстів у вітчизняному мовознавстві базуються насамперед на ідеях лінгвістів 20-30-х років ХХ століття (Рубакін, 1975; Винокур, 1929; Чичерін, 1968; Булаховський, 1931 та ін.) і спрямовуються на вивчення питань текстової взаємодії (переважно у галузі глобальної та масової комунікації), насамперед як суб'єктно-об'єктної взаємодії. Сприйняття тексту набагато складніше, ніж сприйняття окремого висловлювання. При сприйнятті тексту він монтується а свідомості слухача чи читача з

відрізків, що послідовно змінюють один одного і є відносно завершеними у смисловому відношенні. Потім відбувається співставлення елементів тексту, після чого можлива перебудова їх першочергового співвідношення в процесі усвідомлення структури місту тексту як цілого[1:68]. Паралельно відбувається усвідомлення деякого загального смислу (концепту) тексту під час комунікації, який в значній мірі формується в процесі сприйняття його можливого підтексту.

Текст структурує діяльність, регулює та планує відносини між співрозмовниками. І саме в спілкуванні текст отримує своє значення і та можливість бути зрозумілим та інтерпретованим адекватно то задуму. До числа психолінгвістичних характеристик тексту також відносять цілісність, зв'язність, емотивність, прецедентність[3:83]. Психолінгвістика аналізує переважно ті аспекти тексту, які пов'язуються з “психологією” дії:

– проблему соціально-психологічного та психолінгвістичного опису параметрів учасників спілкування;

– проблему усвідомлення власного і чужого “я” як рефлексивних інтенціонально-інтенціональних станів[5:18];

Аналізуючи різні аспекти цього процесу, дослідники виділяють на їх основі так звані фактори розуміння тексту:

а) фактор інтелектуального розвитку;

б) здатність до логічного мислення;

в) соціокультурний фактор, який дозволяє конкретизувати в суб'єктивному характері тексту його світоглядний аспект.

Приналежність автора і реципієнта до різних культур першочергово має на увазі обумовлену лакунарність змістового сприйняття іншокультурного тексту, нерозуміння реципієнтом специфічних феноменів “чужої” культури. Процес сприйняття іде як розшифрування “чужих” кодів і перетворення їх в свої, “природні”. Ключові слова є точками “контакту” тексту з концептуальною системою реципієнта, його тезаурусом. Наприклад, в американській культурі існує поняття “плавильного котла” (melting pot), під яким розуміється процес інтеграції різних культур[4:15].

Згідно з М. Мерлоу – Понті сприйняття у міжмовній комунікації це галузь, яка вивчає, що відбувається, коли слухачі сприймають мову, яка у деяких аспектах відрізняється від їхньої та сприймальні наслідки невідповідностей між їх рідною мовою та іноземною. Мов-

ленневі “ілюзії” є досить поширеними, коли на слух сприймаються іноземні мови.

Обов'язковою умовою спілкування є не тільки володіння мовою, але і наявність певних накопичених знань соціальної історії, яка знаходить своє відображення в знаннях про навколишній світ. Необхідність врахування в процесі комунікації фонових знань є сьогодні загальноновизнаною. Особливу роль фонові знання відіграють при сприйманні та розумінні іншомовного та іншокультурного тексту.

Гальмуючим фактором сприйняття у процесі міжмовної комунікації є якісні та кількісні відмінності лексичних еквівалентів. Складною виявляється ситуація, коли одне і те ж поняття по-різному – надлишково чи з недостатньо – словесно виражається в різних мовах. Наприклад, українському сполученню *десять пальців* еквівалентне англійському *eight fingers and two thumbs* (вісім пальців і два великі пальці), а двадцять пальців – це *eight fingers, two thumbs, and ten toes* (вісім пальців, два великі пальці (на руках) та десять пальців (на ногах)) [6:40]. До числа національно – специфічних (лакунізованих) особливостей мови у вітчизняній психолінгвістиці відносять наступні: спосіб заповнення пауз, спосіб розкладання слова за необхідності його точного перекладу співрозмовнику, етикетні характеристики актів спілкування, рольові особливості спілкування та навіть номенклатуру текстових стереотипів.

У процесі міжмовної комунікації важлива роль відводиться використанню вигуків. За для їх сприйняття необхідними є ґрунтовні знання слухача у виражальних засобах іншої мови, адже оскільки мовні картини світу та мовне середовище співрозмовників відрізняються, то експресивно – виражальні засоби у них кардинально різні і сприйняти їх може бути досить важко, а той не можливо. Вигуківі сполучення і вигуки, що мають предикативну структуру з експресивним переосмисленим значенням компонентів, які постійно або варіантно-постійно залежні можуть викликати непорозуміння та труднощі у сприйнятті в процесі спілкування [2:49].

В сучасній англійській мові існує також безліч фразеологізмів, основна функція яких – посилювати естетичний аспект мови. Багато фразеологічних одиниць з'явилися в зв'язку з і звичаями, реаліями, історичними фактами, але більша частина англійського фразеологічного фонду як би то не було виникла завдяки художньо – літературним творам, що зумовлює складність їх сприйняття для іншокультурного комуніканта.

Література:

1. Белянин В. П. Психолінгвістика.-М. : Флінта, 2004. – С. 65-82.
2. Вежицкая А. Язык. Культура. Познание. – М. : Русские словари, 1996. – С. 48-49.
3. Глухов В. П. Основы психолінгвістики. – М:Высшая школа, 2005. – С. 82-85.
4. Красных В. В. Этнопсихолінгвістика и лингвокультуроология: Курс лекций. – М. : ИТДГК “Гнозис”, 2002.
5. Сорокин Ю. А. Психолінгвістические аспекты изучения текста. – М. : Высшая школа, 1985. – С. 5-34.
6. Семантические законы и образ мира[Електронний ресурс]. / Меркулова О. А. // Вестник ВГУ, Серія: Лінгвістика и межкультурная коммуникация. – 2008. – № 3. – Режим доступу: http://www.vestnik.vsu.ru/program/view/view.asp?sec=lingvo&year=2008&num=03&f_name=2008_03_08